

BJÖRGVIN ÞÓR BJÖRGVINSSON

TÖLFRÆÐI ÚR FRAMHALDSFRÆÐSLUNNI

INNGANGUR

Frá því að Fræðslumiðstöð atvinnulífsins (FA) hóf starfsemi árið 2003 hafa fjölmargir einstaklingar nýtt sér úrræðin sem standa til boða í framhaldsfræðslu. Árið 2003 fóru fyrstu einstaklingarnir í gegnum námsleiðir sem voru undirbúnar til vottunar af FA. Það var ekki fyrr en þremur árum síðar að framlag fékkst frá hinu opinbera til vottaðra námsleiða. Sama ár (2006) hófu náms- og starfsráðgjafar símenntunarmiðstöðvanna að taka viðtöl við einstaklinga í markhópi FA (fullorðið fólk sem hefur ekki lokið námi frá framhaldsskóla) einnig með framlagi frá hinu opinbera. Árið 2007 fóru fyrstu einstaklingarnir í gegnum raunfærnimat í iðngreinum en þá hafði einnig fengist framlag frá hinu opinbera til að framkvæma raunfærnimat. Þegar horft er um öxl má sjá að ýmislegt hefur áunnist á þessum níu árum:

- Vottaðar námsleiðir FA eru orðnar rúmlega 30 talsins. Tæplega 14 þúsund manns sóttu nám í þeim á árunum 2003–2011. Nemendastundirnar eru orðnar 1,6 milljónir en það þýðir að hver einstaklingur hefur fengið að meðaltali 116 kennslustundir eða rúmlega 9 einingar á framhaldsskólastigi.
- Fjöldi viðtala í náms- og starfsráðgjöf á árunum 2006–2011 var rúmlega 37 þúsund viðtöl en áætlaður fjöldi einstaklinga sem hefur sótt ráðgjöf telur rúmlega 21 þúsund einstaklinga. Áætlaður fjöldi í markhópi FA (einstaklingar á aldrinum 25–64 ára sem hafa ekki lokið prófi frá framhaldsskóla) er um 48 þúsund. Af þessum tölum má sjá að tekist hefur að ná til stórs hóps fólk sem gæti átt erindi í nám eða aðra færniþróun vegna starfshæfni.
- Tæplega 1.200 manns hafa tekið þátt í raunfærnimati á mótí námsskrám framhaldsskólans á árunum 2007–2011 og staðnar einingar eru rúmlega 32.000 eða um 28 einingar á mann að meðaltali. Þá hafa rúmlega 200 manns tekið þátt í raunfærnimati á mótí viðmiðum atvinnulífsins. Þetta mat gefur ekki af sér einingar á framhaldsskólastigi, fremur staðfestingu á færni til starfa.

Hér á eftir verður gerð grein fyrir tölum úr starfinu á árinu 2011 sem var framkvæmt með fjármagni frá Fræðslusjóði og FA.

VOTTADAR NÁMS-LEIÐIR

Á árinu 2011 greiddi Fræðslusjóður rúmlega 403 milljónir til framkvæmdar á vottuðum námsleiðum hjá samstarfsaðilunum. Þar að auki úthlutaði FA um 5 milljónum til framkvæmdar á átta fiskvinnslunámskeiðum. Tölur um vottaðar námsleiðir í þessum kafla varða námsleiðir sem voru framkvæmdar fyrir fjármagn frá báðum aðilunum, Fræðslusjóði og FA.

Samstarfsaðilar Fræðslusjóðs í þessu verkefni á árinu 2011 voru ellefu símenntunarmiðstöðvar. Vottað nám er skilgreint sem nám samkvæmt námsleiðum sem hafa verið sérhannaðar fyrir fólk á vinnumarkaði sem ekki hefur lokið framhaldsskóla og metnar hafa verið til eininga á framhaldsskólastigi.

Fjöldi þátttakenda á árinu 2011 í vottuðum námsleiðum sem Fræðslusjóður og FA fjármagna var 2.486 í 203 námsleiðum. Um 62% þátttakenda eru af landsbyggðinni en 38% sóttu námið á höfuðborgarsvæðinu. Þátttakendum hjá sjö símenntunarmiðstöðvum fjölga á milli ára á meðan það er fækkun hjá fjórum. Í heild fjölgaði þátttakendum á milli áruna 2010 og 2011 úr 2.398 í 2.486.

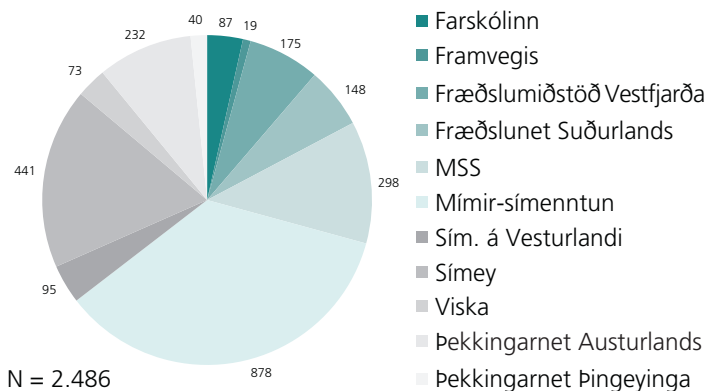
Mun fleiri konur en karlar eru þátttakendur í vottuðum námsleiðum en á síðustu árum hefur kórllum fjölgað mikið og hlutfall þeirra var komið í 35% árið 2011 en þess má geta að hlutfall karla var aðeins 20% árið 2008. Loknum einingum á milli áruna 2010 og 2011 fjölgaði um 1.080 einingar eða rúmlega 4%.

Þegar bornar eru saman tölur áruna 2010 og 2011 sést að í vottuðu námi greiddu af Fræðslusjóði og FA fjölga nemendastundum um rúmlega 9.900 á meðan nemendastundum í vottuðu námi greiddu af öðrum dróst saman um tæplega 23 þúsund nemendastundir. Samanlagt fækkar

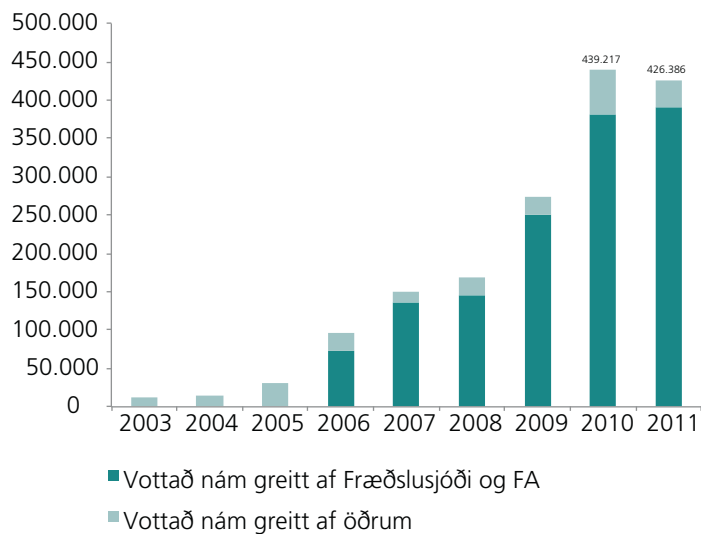

Björgvin Þór Björgvinsson

Mynd 1. Þátttakendur í námstilboðum símenntunarmiðstöðva 2011

Mynd 2. Nemendastundir – allt vottað nám fyrir markhópinn

nemendastundum í vottuðu námi fyrir markhóp FA um tæplega 13 þúsund nemendastundir eins og mynd 2 sýnir.

Allt vottað nám fyrir markhóp FA nær rúmlega 426 þúsund nemendastundum á árinu 2011 á meðan allt annað nám fyrir markhópinn á vegum símenntunarmiðstöðvanna telur tæplega 256 þúsund nemendastundir (var um 166 þúsund nemendastundir 2010). Heildarfjöldi nemendastunda fyrir markhóp FA á árinu 2011 telur því tæplega 683 þúsund nemendastundir. Þessa miklu aukningu í öðru námi fyrir markhóp FA má að stærstum hluta rekja til innkomu Starfsmenntar og Framvegis í samstarfsnet FA og mikla fjölgun námsleiða hjá

Mími-símenntun fyrir atvinnuleitendur, þ.e. annað nám en vottaðar námsleiðir FA.

Á árinu 2011 var fjöldi atvinnuleitenda í vottuðum námsleiðum FA með fjármagni frá Fræðslusjóði og FA samtals 972 og var skiptingin eftir kynjum þannig að karlar voru 429 (44%) en konur 543 (56%). Tafla 1 sýnir fjölda atvinnuleitenda eftir kynjum í vottuðum námsleiðum eftir fræðsluaðilum:

Þegar atvinnuleitendur eru skoðaðir m.t.t. námsleiða má sjá að flestir atvinnuleitendur stunduðu nám í Grunnmenntaskólanum (172) en næstflestar tóku Nám og þjálfun í almennum bóklegum greinum (141). Þegar hlutfall atvinnuleitenda er skoðað m.t.t. fjölda er áberandi hversu margir atvinnuleitendur stunduðu nám í tveimur námsleiðum í ferðaþjónustu, Færni í ferðaþjónustu I og II eins og sjá má í töflu 2.

NÁMS- OG STARFSRÁÐGJÖF

Á árinu 2011 úthlutaði Fræðslusjóður tæplega 148 milljóna króna í náms- og starfsráðgjöf.

Allar fræðslu- og símenntunarmiðstöðvar á landsbyggðinni ásamt Mími-símenntun, Starfsmennt, IÐUNNI fræðslu-setri og Fræðsluskrifstofu rafíðnaðarins fengu úthlutað fjármagni úr Fræðslusjóði til náms- og starfsráðgjafar.

Árið 2011 héldu átta af fjórtán fræðsluaðilum samtals 180 kynningarfundir í náms- og starfsráðgjöf en þar af fóru 106 kynningar fram á vinnustöðum eða 59% en aðrar kynningar voru 74 eða 41%. Heildarfjöldi þeirra sem sóttu kynningar náms- og starfsráðgjafa á árinu 2011 var 2.020 manns og komu 440 í viðtal hjá ráðgjafa í framhaldi af þeim eða 22%.

Árið 2011 var heildarfjöldi ráðgjafaviðtala hjá símenntunarmiðstöðvunum og fræðslumiðstöðvum iðngreina 10.868. Allir fræðsluaðilar náðu árangursmarkmiðum fyrir árið 2011 í ráðgjafaviðtölum í náms- og starfsráðgjöf þegar tekið hefur verið tillit til endurgreiðslna. Átta miðstöðvar skila lægri viðtalafjölda miðað við síðasta ár á meðan fimm bæta við sig, sumar umtalsvert. Fjöldi viðtala í hópráðgjöf árið 2011 voru 2.375 (22%) á móti 2.028 (19%) árið 2010.

Heildarfjöldi ráðgjafaviðtala hjá símenntunarmiðstöðvunum og fræðslumiðstöðvum iðngreina árið 2011 var 10.868

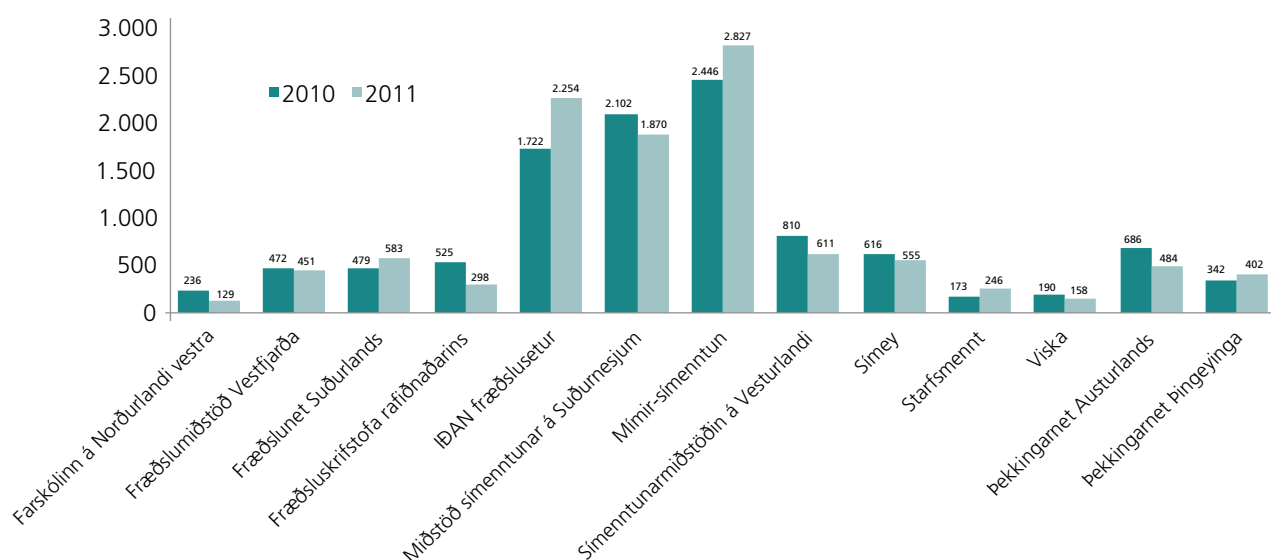
Tafla 1. Fjöldi atvinnuleitenda í vottuðum námsleiðum FA eftir fræðsluaðilum 2011

Fræðsluaðilar	Alls luku námi	Atvinnuleitendur	Hlutfall atvinnuleitenda	Atvinnuleitendur	
				Karlar	Konur
Mímir-símenntun	878	454	52%	213	241
Miðstöð símenntunar á Suðurnesjum	298	143	48%	54	89
Símey	441	107	24%	48	59
Fræðslumiðstöð Vestfjarða	175	65	37%	34	31
Símenntunarmiðstöðin á Vesturlandi	95	67	71%	25	42
Fræðslunet Suðurlands	148	36	24%	19	17
Þekkingarnet Austurlands	232	58	25%	18	40
Farskólinn	87	22	25%	9	13
Þekkingarnet Þingeyinga	40	13	33%	7	6
Viska	73	6	8%	2	4
Framvegis	19	1	5%		1
Samtals	2.486	972	39%	429	543

Tafla 2. Fjöldi atvinnuleitenda eftir vottuðum námsleiðum FA 2011

Námsleiðir	Alls luku námi	Atvinnuleitendur	Hlutfall atvinnuleitenda	Atvinnuleitendur	
				Karlar	Konur
Aftur í nám	159	102	64%	65	37
Byggingarleiðar – Grunnám	11	11	100%	11	0
Fagnámskeið fyrir starfsmenn í heilbr.þj.	180	46	26%	5	41
Félagslíðabré	166	58	35%	7	51
Fiskur og ferðaþjónusta	10	10	100%	6	4
Fjölverkjar	49	16	33%	7	9
Færni í ferðaþjónustu I	74	71	96%	36	35
Færni í ferðaþjónustu II	67	62	93%	34	28
Grunnnámskeið fyrir fiskvinnslufólk	140	12	9%	1	11
Grunnmenntaskólinn	449	172	38%	74	98
Landnemaskólinn	105	59	56%	21	38
Leikskólabré	121	13	11%	1	12
Meðferð matvæla	18	18	100%	13	5
Nám og þjálfun í alm. bóklegum greinum	440	141	32%	63	78
Opin smíðja – Umhverfissmíðja	12	12	100%	12	0
Skrifstofuskólinn	185	45	24%	12	33
Sterkari starfsmaður	127	97	76%	53	44
Þjónustuliðar	21	15	71%	0	15
Aðrar námsleiðir	152	12	8%	8	4
Samtals	2.486	972	39%	429	543

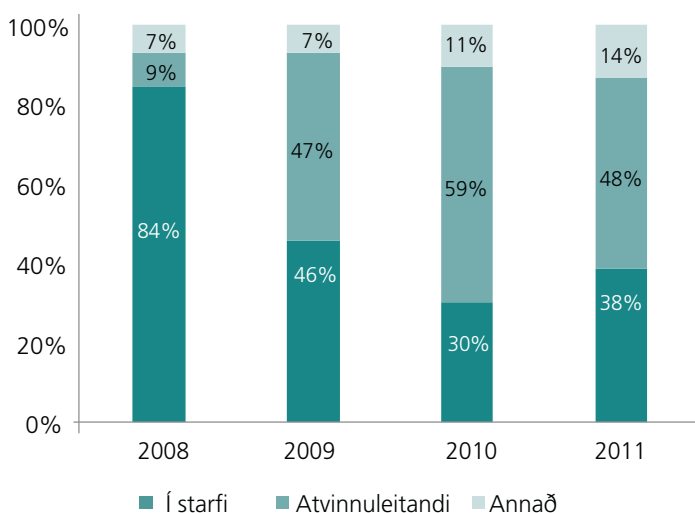
Mynd 3. Fjöldi ráðgjafaviðtala 2010 og 2011

Tafla 3. Fjöldi ráðgjafaviðtala 2008 – 2011

Fræðsluaðilar	2008	2009	2010	2011
Símenntunarmiðstöðvar	2.799	5.469	8.552	8.316
Fræðslumiðstöðvar iðngreina	858	1.298	2.247	2.552
Samtals	3.657	6.767	10.799	10.868

Mynd 4. Ráðgjafaviðtöl 2008 – 2011 eftir stöðu á vinnumarkaði

viðtöl á móti 10.799 árið 2010 sem er aukning um 69 viðtöl eða 0,6%, samber töflu 3.

Af þessum 10.868 viðtölum flokkast 63% sem hefðbundin viðtöl, 22% voru í hópráðgjöf, 10% fólust í rafrænni ráðgjöf og símaráðgjöf, 3% voru hvatningarviðtöl og 2% flokkast undir færnimöppugerð í raunfærnimati.

Kynjaskipting einstaklinga í ráðgjöfinni hefur breyst töluvert með árunum. Árið 2007 voru karlarnir 39% ráðþega og konur 61%, næstu ár óx hlutfall karla jafnt og þétt og árið 2011 var hlutfall karla komið í 59%. Aldurssamsetning í ráðgjöfinni fyrir árið 2011 sýnir að langflestir í ráðþegahópnum eru á aldrinum 26–40 ára (48%), þó er einnig stór hluti á aldrinum 41–55 ára (28%). Mjög litlar breytingar hafa orðið á aldurssamsetningu ráðþega síðustu árin. Ef bornar eru saman niðurstöður ráðgjafaviðtala á milli árunna 2011 og 2010 er helsta breytingin sú að hlutfall ráðþega, sem leita eftir aðstoð við ferilskrá og starfsleit, lækkar mjög mikið eða úr 28% ráðþega í 17%.

Þegar ráðgjafaviðtölin árið 2011 eru skoðuð eftir skólastigi ráðþega sést að rúmlega 66% hafa ekki lokið námi á framhaldsskólastigi, þ.e. aðeins lokið grunnskóla eða hafið nám í framhaldsskóla og ekki lokið. Hlutfall þeirra sem hefur lokið iðn- eða starfsmenntun var 19%.

Tafla 4. Hlutfall atvinnuleitenda í viðtölum hjá náms- og starfsráðgjafa 2008–2011

Fræðsluaðilar	2008	%	2009	%	2010	%	2011	%
Farskólinn á Norðurlandi vestra	2	1%	28	1%	51	1%	31	1%
Fræðslumiðstöð Vestfjarða	14	6%	59	2%	286	5%	259	5%
Fræðslunet Suðurlands	16	7%	242	9%	228	4%	222	4%
Fræðslusetrið Starfsmennt	0	0%	0	0%	125	2%	123	2%
Fræðsluskrifstofa rafiðnaðarins	0	0%	0	0%	54	1%	20	0%
IÐAN fræðslusetur	1	0%	155	6%	774	13%	491	10%
Miðstöð símenntunar á Suðurnesjum	55	25%	1.204	44%	1.831	30%	1.495	29%
Mímir-símenntun	61	27%	625	23%	1.502	25%	1.442	28%
Símenntunarmiðstöðin á Vesturlandi	42	19%	150	5%	582	10%	466	9%
Símey	19	9%	153	6%	203	3%	190	4%
Viska	0	0%	28	1%	43	1%	29	1%
Þekkingarnet Austurlands	7	3%	35	1%	344	6%	172	3%
Þekkingarnet Þingeyinga	6	3%	64	2%	98	2%	148	3%
Samtals	223	100%	2.743	100%	6.121	100%	5.088	100%

Síðustu ár hefur starfsumhverfi náms- og starfsráðgjafa hjá símenntunarmiðstöðvunum breyst mikið. Þjónusta við atvinnuleitendur hefur meira vægi í starfi ráðgjafanna á meðan ráðgjöf við einstaklinga í starfi hefur dregist saman. Eftir mikla fjölgun viðtala hjá atvinnuleitendum hjá náms- og starfsráðgjöfum símenntunarmiðstöðvanna síðustu ár fækkaði þeim á milli 2010 (6.121) og 2011 (5.088) en þegar þetta er skoðað með tilliti til hlutfalls lækkaði hlutfall atvinnuleitenda úr 59% árið 2010 í 48% árið 2011.

Fjöldi viðtala hjá atvinnuleitendum árið 2011 var 5.088 en þar af voru flest viðtölin hjá Miðstöð símenntunar á Suðurnesjum (1.495) og Mími-símenntun (1.442). Þessar tvær símenntunarmiðstöðvar voru með um 58% af öllum viðtölum atvinnuleitenda árið 2011. Tafla 4 sýnir viðtöl atvinnuleitenda hjá ráðgjöfum símenntunarmiðstöðvanna frá 2008–2011.

RAUNFÆRNIMAT

Á árinu 2011 var úthlutað úr Fræðslusjóði samtals um 88 milljónum til raunfærnimats.

RAUNFÆRNIMAT Í LÖGGILTUM IÐNGREINUM

Árið 2011 veitti Fræðslusjóður tæplega 61 milljón til framkvæmdar á raunfærnimati í löggiltum iðngreinum. Þegar um er að ræða raunfærnimatsverkefni í löggiltum iðngreinum á landsbyggðinni eru símenntunarmiðstöðvar á viðkomandi svæði fengnar til samstarfs við fræðslumiðstöðvar iðngreina vegna framkvæmdar. Þeirra þáttur felst í að kynna verkefnið, útvega þátttakendur og sinna tengslavinnu. Á árinu 2011 var veitt tæplega 3 milljónum til símenntunarmiðstöðva á landsbyggðinni vegna þessara verkefna.

Á árinu 2011 fóru 266 einstaklingar í raunfærnimat í löggiltum iðngreinum, 234 hjá IÐUNNI fræðslusetri og 32 hjá Fræðsluskrifstofu rafiðnaðarins. Fjöldi staðinna eininga á árinu 2011 var 7.626 á móti 8.085 árið 2010 sem er 5% samdráttur á milli ára.

Meðaltal staðinna eininga í raunfærnimati, sem fer fram á móti námsskrám árið 2011, er 28,7 fyrir hvern einstakling. Staðnar einingar voru allt frá 3 einingum í matreiðslu til 80 eininga í kjötskurði eins og fram kemur í töflu 6.

Mikilvægt er að hlutfall staðinna eininga sé gott því mikill kostnaður felst í því að einstaklingar fari í gegnum

Tafla 5. Niðurstöður raunfærnimats í löggiltum iðngreinum 2011

Fræðsluaðili	Fjöldi einstak.	Fjöldi eininga í mati	Fjöldi staðina eininga	Árangursviðmið	Fjármagn	Kostnaður án ráðgjafar
Fræðsluskrifstofa rafiðnaðarins	32	334	234	506	1.778.400	7.600
IÐAN fræðslusetur	234	9.771	7.392	7.383	59.026.415	7.985
Samtals	266	10.105	7.626	7.889	60.804.815	7.973

Tafla 6. Niðurstöður raunfærnimats 2011 – skipting eftir iðngreinum

Starfsgrein	Fjöldi einstaklinga	Fjöldi matsamtala	Fjöldi eininga í mati	Fjöldi staðinna eininga	Meðaltal staðinna eininga pr. einstakling
Bílgreinar	49	147	1.986	1.330	27,1
Framleiðsla	5	17	172	49	9,8
Framleiðsla vinnust.þ.	5	17	372	224	44,8
Húsasmíði	56	165	2.501	1.983	35,4
Húsasmíði vinnust.þ.	7	28	504	504	72,0
Kjötskurður vinnust.þ.	7	21	560	560	80,0
Matartækni	4	10	117	88	22,0
Matreiðsla	1	2	39	3	3,0
Málaraiðn	17	42	508	308	18,1
Múraraíðn	13	26	584	461	35,5
Pípulögn	33	97	694	486	14,7
Rafvirkjun	32	132	334	234	7,3
Stálsmiði	10	47	530	439	43,9
Vélstjórn	9	36	233	141	15,7
Vélvirkjun	18	90	971	816	45,3
Samtals	266	877	10.105	7.626	28,7

raunfærnimatsferlið án þess að standast viðmið. Auk þess hefur það neikvæð áhrif á sjálfsmynd viðkomandi.

fyrir neðan er listi yfir raunfærnimatsverkefni sem lokið var við á tímabilinu:

ANNÐ RAUNFÆRNIMAT Í UM-SJÓN SÍMENNTUNARMIÐSTÖÐVA

Á árinu 2011 stýrðu sex símenntunarmiðstöðvar raunfærnimatsverkefnum utan iðngreina. Fjármagn til þessa liðar hefur aukist um rúmlega 18 milljónir milli ára. Árið 2011 var veitt rúmlega 27 milljónum til símenntunarmiðstöðva til framkvæmdar á raunfærnimati utan iðngreina en þess má geta að árið 2010 var sú upphæð rúmlega 9 milljónir. Hér

- Verslunarfagnám: var haldið hjá þremur símenntunarmiðstöðvum á tímabilinu: Símei (27 þátttakendur), Mímir-símenntun (15 þátttakendur) og hjá Visku í Vestmannaeyjum (9 þátttakendur).
- Skrifstofubraut: Raunfærnimat í skrifstofugreinum fór fram hjá tveimur símenntunarmiðstöðvum á vorönn 2012, Mími-símenntun (23 þátttakendur) og Fræðsluneti Suðurlands (13 þátttakendur).

Tafla 7. Fjöldi staðinna eininga eftir árum

Ártal	Einingar til mats	Staðnar einingar	Hlutfall staðinna eininga
2007	4.224	2.469	58%
2008	7.281	4.774	64%
2009	7.994	6.671	83%
2010	11.921	8.085	68%
2011	10.105	7.626	75%

- Leikskólabrú: Verkefni hjá Mími-símenntun, lauk vorið 2012 en þátttakendur voru 12.
- Hljóðvinnsla: Fræðsluskrifstofa rafiðnaðarins stýrði tveimur verkefnum í hljóðvinnslu á tímabilinu. Hljóðvinnslu 2 lauk haustið 2011 en þátttakendur voru 11, 6 luku námi á stigi EQF4, 3 á stigi EQF3 og einn stóðst ekki matið. Á vorönn 2012 luku 10 þátttakendur, 4 í Reykjavík og 6 á Akureyri. Átta luku námi á stigi EQF4 og tveir á stigi EQF3.
- Raunfærnimat fyrir félags- og leikskólaliða fór fram hjá Símei. Verkefninu lauk í desember 2011 en fjöldi sem lauk var 29.

LOKAORÐ

Fjölmargin einstaklingar hafa á síðustu árum nýtt sér þau úrræði sem framhaldsfræðslan hefur upp á að bjóða. Með tilkomu nýrra laga um framhaldsfræðslu frá árinu 2010 má segja að til sé orðin fimmta stoðin í íslenska menntakerfinu. Hún felur í sér nýtt, viðurkennt kerfi í íslensku skólasamfélagi og samanstendur af náms- og starfsráðgjöf, námsleiðum og raunfærnimati. Það eru til fleiri sigrar í námi en stúdentspróf og fimm háskólagráður eins og sumir gorta sig af.

Tölurnar sem hér hafa verið lagðar fram tala sínu máli. Þær sýna að í markhópi FA hafa fjölmargin einstaklingar hafið nám að nýju eftir langt hlé eða stundað nám í tengslum við starf sitt hjá vinnuveitanda. Nám þessara einstaklinga er oft og tíðum upphafið að einhverju nýju, upphaf náms, nýs starfs eða jafnvel uppgjör við gamla tíma. Í markhópi FA eru margir sem hafa slæma reynslu úr formlega skólakerfinu en framhaldsfræðsla felur í sér tækifæri fyrir þessa einstaklinga, þeir koma aftur í nám á nýjum stað þar sem reynsla þeirra úr skóla lífsins fæst viðurkennd á formlegan hátt.

UM HÖFUNDINN

Björgvin Þór Björgvinsson starfar sem sérfræðingur hjá Fræðslumiðstöð atvinnulífsins. Helstu verkefni Björgvins hjá FA tengjast upplýsingasöfnun meðal samstarfsaðila og útgáfu- og kynningarmálum.